

**ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ  
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ**

**ԱՆՈՒՇ ՏՈԼԻԿԻ ՄԱՅԻԼՅԱՆ**

**ԱՌՈՂՋ ԱՊՐԵԼԱԿԵՐՊԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ  
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ**

**ԺԳ.00.01-«Մանկավարժության տեսություն և պատմություն»  
մասնագիտությամբ մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի  
գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության**

**Ս Ե Ղ Մ Ա Գ Ի Ր**

**ԵՐԵՎԱՆ-2016**

**Ատենախոսության թեման հաստատվել է Երևանի պետական համալսարանում:**

Գիտական ղեկավար՝ մանկավարժական գիտությունների դոկտոր,  
պրոֆեսոր՝ **Ն. Կ. Հարությունյան**

Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝ մանկավարժական գիտությունների դոկտոր,  
պրոֆեսոր՝ **Ռ. Ա. Մարդոյան**  
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու,  
դոցենտ՝ **Գ. Հ. Հակոբյան**

Առաջատար կազմակերպություն՝ **Վանաձորի Հովհ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան**

Ատենախոսության պաշտպանությունը կայանալու է 2016 թ. ապրիլի 29-ին, ժամը 14<sup>00</sup>-ին Երևանի պետական համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈՎ-ի մանկավարժության 065 մասնագիտական խորհրդում:

Հասցեն՝ 0025, ք. Երևան, Աբովյան 52<sup>ա</sup>, ԵՊՀ-ի հայ բանասիրության ֆակուլտետի մասնաշենք, թիվ 203 լսարան:

Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ ԵՊՀ-ի գիտական գրադարանում:

Սեղմագիրն առաքված է 2016 թ. մարտի 29-ին:

**Մանկավարժության 065 մասնագիտական խորհրդի գիտական քարտուղար՝**

մանկավարժական գիտ.թեկնածու, դոցենտ՝  **Ա. Փ. Ղազարյան**

## ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

**Թեմայի արդիականությունը:** Երրորդ հազարամյակում մարդկությունն ապրում է նոր քաղաքակրթական փուլ, որն ուղեկցվում է աշխարհաքաղաքական փոխակերպումներով, բոլոր ոլորտների որակական փոփոխություններով: Գիտատեխնիկական առաջընթացը, սրընթաց զարգացում ապրող տեղեկատվական տեխնոլոգիաները, գենային ճարտարագիտությունը մարդու բնական կեցությունը հակամարտության մեջ են դնում իր իսկ գործունեության հետ, ինչը սպառնում է նրա առողջությանը, փոփոխության ենթարկում կյանքի որակն ու տևողությունը: Այլ կերպ ասած, մարդկությունն այժմ հասել է զարգացման այնպիսի աստիճանի, որը ստիպում է մարդուն կրել պատասխանատվություն իր հետագա գոյության համար, կայացնել խելամիտ որոշումներ և կատարել ճիշտ ընտրություն: Հետևաբար, այսօրվա հասարակությունը կարիք ունի այնպիսի անձերի, ովքեր պատասխանատու կլինեն ինչպես իրենց ինքնապահպանման և զարգացման, այնպես էլ ողջ հասարակության համար:

Առողջությունը պայմանավորում է տվյալ պետության ազգաբնակչության զարգացման հեռանկարները: Երկրի առաջանցիկ զարգացումն ուղիղ համեմատական է երկրի բնակչության առողջական վիճակի հետ: Դեռևս հին ժամանակներից գիտակցել են մարդու առողջության նշանակությունը թե՛ ֆիզիկական, թե՛ հոգևոր առումներով:

Բնակչության առողջության պահպանման գործընթացն արտացոլել է նաև մարդկային հասարակության զարգացման պատմությունը: Արդի հասարակությունը բաժանված է տարբեր սոցիալական խմբերի, որոնք հետապնդում են տարբեր կորպորատիվ շահեր: Սա լուրջ հակասություններ է առաջ բերում, որը վկայում է տարբեր սոցիալական խմբերի մարդկանց բարոյահոգեբանական վիճակի և հոգեբանական մթնոլորտի, այդ թվում՝ առողջ ապրելակերպի դրվածքի մասին:

Միաժամանակ, ժամանակակից սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական, մշակութային պայմաններն առաջ են բերում հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում արժեքների վերագնահատում, փոխվում են հասարակական կյանքի նկարագիրը, բովանդակությունը, մարդկանց վերաբերմունքն առողջության նկատմամբ:

Խիստ հրատապ խնդիր է ուշադրություն դարձնել մարդկային անվերականգնելի արժեքներին և մարդկանց ճիշտ կենսադիրքորոշմանը: Այս իմաստով արդիական է մեծահասակների կրթության և առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման հիմնախնդիրները: Առանձնահատուկ կարևորություն է տրվում առողջ ապրելակերպի վերաբերյալ գիտելիքների գործնականում կիրառմանը: Առողջ ապրելակերպի վերաբերյալ գիտելիքները մարդասիրական բնույթ ունեն և հնարավորություն են տալիս մեծահասակներին «վերադարձնելու

իրենք իրենց», ապահովելու իրենց «ես»-ի՝ որպես մարդկային տեսակի առողջ գոյությունը, մտածողությունը, գործունեությունը, զգացողությունը: Անհրաժեշտ է զարգացնել այդ ունակությունները շարունակական կրթության գործընթացում, որպեսզի մեծահասակը հասկանա, ճանաչի իրեն, «հավի» և ուշադրություն դարձնի սեփական ներաշխարհին, մյուս կողմից էլ, որպես գործառույթային սուբյեկտի, իրացնի իր հնարավորություններն ազգի, ընտանիքի, մարդու արժեքների և իրավունքների համար, դառնա խթան այլոց ինքնաճանաչման համար:

**Հետազոտության նպատակն** է ուսումնասիրել մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման հիմնախնդիրն ուսումնական գործընթացում՝ ներկայացնելով անդրոգոգիկական, քսիոլոգիկական, վալեոլոգիկական և դիդակտիկական հիմքերը:

**Հետազոտության խնդիրները.**

1. Ուսումնասիրել ՀՀ կրթության համակարգում մեծահասակների կրթության նպատակն ու խնդիրները,
2. Ուսումնասիրել մեծահասակների կրթության անդրոգոգիկական մոտեցումները,
3. Ուսումնասիրել «առողջ ապրելակերպ» հասկացության գիտատեսական մոտեցումները,
4. Ուսումնասիրել մեծահասակների առողջ ապրելակերպի քսիոլոգիկական հիմքերը,
5. Բացահայտել մեծահասակների առողջ ապրելակերպի վալեոլոգիկական հիմքերը,
6. Դիտարկել մեծահասակների առողջ ապրելակերպի դիդակտիկական հիմքերը,
7. Բացահայտել մեծահասակների կրթության համակարգում առողջ ապրելակերպի մշակույթի բովանդակությունը և ձևավորման տեխնոլոգիան,
8. Ուսումնասիրել մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման մոտիվացիան,
9. Դիտարկել մեծահասակների հոգեֆիզիոլոգիկական առանձնահատկություններն ուսուցման գործընթացում,
10. Բացահայտել կրթության սուբյեկտների փոխհարաբերությունները մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի գործառնության համատեքստում,
11. Անցկացնել սոցիոլոգիկական հարցումներ հիմնախնդրի վերաբերյալ:

**Հետազոտության գիտական նորույթը:**

1. Ուսումնասիրվել և վերլուծվել են մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման անդրոգոգիկական, քսիոլոգիկական, վալեոլոգիկական, դիդակտիկական հիմքերը:
2. Մշակվել է մեծահասակների ուսումնական գործընթացում առողջ

ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման մանկավարժական պայմանների ամբողջությունը:

3. Մշակվել է մեծահասակ սովորողի և սովորեցնողի՝ կրթական սուբյեկտների փոխհարաբերությունների նոր ձևաչափ՝ ներկայացված «ես»-ի և «Ոչ ես»-ի տեսանկյունից, առողջ ապրելակերպի մշակույթի գործառնության համատեքստով, որը միտված է ձևավորելու սովորեցնողի գործունեության համակարգը, զարգացնելու սովորողի և՛ գիտակցական, և՛ գործնական գործունեությունը:

4. Գիտական վերլուծության են ենթարկվել հիմնախնդրի վերաբերյալ սոցիոլոգիական հարցումների արդյունքները և արվել համապատասխան եզրահանգումներ:

#### **Պաշտպանության ներկայացվող հիմնական դրույթները:**

1. Մեծահասակներն իրենց կենսագործունեությամբ, ապրելակերպով, ստանձնած դերերով հարաբերվում են մշակույթի հետ, մյուս կողմից դառնում են առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման մեխանիզմի ստեղծողը:

2. Մեծահասակների կրթության գործընթացը երկու սուբյեկտների համատեղ համաձայնեցված գործունեությունն է, ինչից ենթադրվում է, որ գործընթացի կազմակերպումը, մանկավարժական պայմանների «ընտրությունը»՝ պայմանավորված սուբյեկտների փոփոխությունից, տարբեր են լինելու: Ուստի, համաձայնեցված գործընթացի նախագծումը ենթադրում է դիվերգենցիա (ճյուղավորում, տարբերություն), վերափոխում և կոնվերգենցիա (զուգամետություն):

3. Անդրոգոգիկան մեծահասակների կրթության փոխակերպվող հայեցակարգ է, որն իրականացվում է՝ ելնելով կիրառական հատուկ նպատակներից և տարբեր իրավիճակներից:

4. Մեծահասակների ուսումնական գործընթացում առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման հիմքով մանկավարժական պայմանների, սուբյեկտների փոխհարաբերությունների ձևաչափի մշակվածությունը հարմարեցված է վալեոլոգիական պահանջներին՝ ապահովելու մեծահասակ սովորողների առողջությունը, նրանց ընդհանուր և մասնագիտական մշակույթների աճը:

5. Ուսուցման գործընթացում մանկավարժահոգեբանական չափանիշները որոշում են մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորումը՝ որպես պայմանների բնութագրական կողմեր:

#### **Հետազոտության տեսական նշանակությունը:**

Մեր կողմից ուսումնասիրվել և վերլուծվել են մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման հիմնախնդիրն ուսումնական գործընթացում՝ ներկայացնելով անդրոգոգիկական, աքսիոլոգիական, վալեոլոգիական, դիդակտիկական հիմքերը, ինչպես նաև առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման մանկավարժական պայմանները:

### **Հետազոտության գործնական նշանակությունը:**

Մեր կողմից մշակված մեծահասակ սովորողի և սովորեցնողի՝ կրթական սուբյեկտների փոխհարաբերությունների նոր ձևաչափը՝ ներկայացված «Ես»-ի և «Ոչ ես»-ի տեսանկյունից և հիմնախնդրի վերաբերյալ սոցիոլոգիական հարցումների արդյունքները կարող են ներդրվել մեծահասակների կրթության կազմակերպման պրակտիկայում:

### **Ատենախոսության կառուցվածքը և ծավալը:**

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երկու գլխից, եզրակացություններից, օգտագործած գրականության ցանկից և հավելվածներից:

Ատենախոսությունը ներառում է 9 աղյուսակ և 31 գծապատկեր: Այն բաղկացած է համակարգչային 168 էջից:

## **ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ**

**Ներածության** մեջ հիմնավորվել է ատենախոսության թեմայի արդիականությունը, ներկայացվել են հետազոտության նպատակն ու խնդիրները, գիտական նորոյթը, պաշտպանությանը ներկայացվող հիմնական դրույթները, հետազոտության տեսական և գործնական նշանակությունը, ատենախոսության կառուցվածքն ու ծավալը:

Ատենախոսության **առաջին՝ «Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի գիտատեսական հիմքերը»** խորագրով գլուխը բաղկացած է չորս ենթագլխից: **Առաջին՝ ««Առողջ ապրելակերպ» հասկացության գիտատեսական մոտեցումները» ենթագլխում**, ներկայացվել են «առողջ ապրելակերպ» հասկացության վերաբերյալ տարբեր գիտական մոտեցումներ, հիմնավորվել է առողջության և ապրելակերպի միջև կապը «առողջ ապրելակերպ» հասկացությամբ, ինչը կրում է անձնականացված բնույթ և որոշվում է պատմական և ազգային ավանդույթներով: **Երկրորդ ենթագլուխը** վերնագրված է՝ **«Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի վալեոլոգիական հիմքերը»**: Այս ենթագլխում դիտարկվել են մեծահասակների վերաբերյալ տարբեր բնութագրումներ, նրանց բազմագործառնության շնորհիվ առողջության պահպանման և բարելավման գործում: Առողջության պահպանումը և համապատասխան վարքագծի ձևավորումը սահմանում է վալեոլոգիան: Առողջ ապրելակերպի վալեոլոգիական հիմքերը դիտարկել ենք առողջության մասին գիտելիքների ներկայացմամբ, քանի որ վալեոլոգիա գիտությունը ընդհանրացնում է տարբեր գիտական ոլորտներից առողջության մասին գիտելիքները և միաժամանակ դրանք նպատակաուղղում անձի առողջության ձևավորմանը, առողջ ապրելակերպին: **Երրորդ՝ «Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի աքսիոլոգիական հիմքերը» ենթագլխում**, մեծահասակների առողջ ապրելակերպի բովանդակությունը դիտարկվել է արժեքային իմաստով

այնպիսի հասկացությունների միջոցով, ինչպիսիք են՝ «կյանքը», «առողջությունը», «բարոյականությունը», «արժեքային կողմնորոշումը», «արժեքային գիտակցությունը», «արժեքային հարաբերությունները», «արժեքային վարքագիծը»: Առողջությունը կարևոր պայման ու գործոն է մարդու բնականոն կենսագործունեության համար: **Չորրորդ ենթագլխում** հիմնավորվել են առողջ ապրելակերպի դիդակտիկական հիմքերը՝ համակարգային, շարունակական կրթության, անձի գործունեության, մշակութային կենտրոն, ակմեոլոգիական հայեցակարգային մոտեցումներով, ինչպես նաև առողջաստեղծման մի շարք սկզբունքներով:

Առենախոսության **երկրորդ գլուխը՝ «Առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման առանձնահատկությունները մեծահասակների կրթության համակարգում»** վերնագրով, բաղկացած է տասնմեկ ենթագլխից: **Երկրորդ գլխի առաջին ենթագլուխը** նվիրված է ՀՀ կրթության համակարգում մեծահասակների կրթության նպատակին ու խնդիրներին: Ներկայացվել են մեծահասակների կրթության վերաբերյալ բնութագրումները, մատնանշվել են Հայաստանում մեծահասակների կրթության համակարգի կայացումը՝ որպես շարունակական կրթության մաս, դրա կարևորության գիտակցումը՝ որպես առաջնահերթ խնդիր, ժամանակակից կրթական համակարգերում մեծահասակների կրթության կազմակերպումը՝ պայմանավորված ներքին և արտաքին խնդիրներով, որոնց լուծումները պետք է ուղղված լինեն ապագային, կյանքի որակի բարձրացմանը: **Երկրորդ՝ «Մեծահասակների կրթության անդրոգոգիկական մոտեցումները» ենթագլխում** ներկայացվել են մեծահասակների կրթության զարգացման պատմությունից, մեծահասակների կրթության կապը «անդրոգոգիկա» հասկացության հետ, անդրոգոգիկայի վերաբերյալ բնութագրումներն ըստ Մ. Քնովետի, Ի. Կոլեսնիկովայի, Դ. Սավիսկիսի: **Երրորդ ենթագլուխը** վերնագրված է **«Մեծահասակների կենսակերպը և կրթական գործունեությունը»**: Այս ենթագլխում ներկայացվել են կենսագործունեության ոլորտները, կենսագործունեության գործընթացը ձևավորող սկզբունքները, դիտարկվել է մեծահասակների կրթության դրսևորումը կենսագործունեության մեջ, անձի կրթությունն օնթոլոգիական իմաստով, որը սահմանում է անձի ինքնիրացման միջոցները: **Չորրորդ ենթագլխում** դիտարկվել է մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորումը որպես կրթական խնդիր: Քննության են առնվել անձի գործունեության հետևանքով կարևոր կենսական գործընթացներում նրա ունեցած բավարար ազդեցությունները, որոնք սպառնալիք են մարդու առողջությանը, մարդու ինքնառջնացմանը, այս իմաստով հարմարման հնարավորություններն ու մեխանիզմները, առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման գործում կրթության դերը: **Հինգերորդ՝ «Մեծահասակները որպես կրթության սուբյեկտ»**, ենթագլխում դիտարկվել են համընդհանուր և կենսական կարևորության խնդիրներում «ես»-ի գոյության գիտակցումն ու

սեփական հնարավորությունների դրսևորումը, որի լուծումն անհնար է տեսնել կյանքի ընթացքի համատեքստից դուրս և չի կարող պայմանավորված չլինել անընդմեջ կրթության (կրթություն ամբողջ կյանքի ընթացքում) հայեցակարգի իրականացման անհրաժեշտության գիտակցմամբ: Ներկայացվել են նաև «կրթության սուբյեկտ» և «սուբյեկտի կրթություն» հասկացությունները և դրանց բնորոշ հատկանիշները: **Վեցերորդ ենթագլուխը** միտված է բացահայտելու «**Մեծահասակների կրթության համակարգում առողջ ապրելակերպի մշակույթի բովանդակությունը և ձևավորման տեխնոլոգիան**»: Ներկայացվել են մեծահասակների կրթության համակարգը, մեծահասակների կրթության համակարգում ուսումնական գործընթացի նախագծման փուլերը, մակարդակները և դրանց իրականացման պայմանները՝ որպես միևնույն ժամանակ առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման պայմաններ: **Յոթերորդ ենթագլխում** ուսումնասիրվել է «**Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման մոտիվացիան**»: Դիտարկվել են «մոտիվացիա», «մոտիվ», «պահանջմունք» հասկացությունները, պահանջմունքները վալեոլոգիական մշակույթի ձևավորման գործում, մոտիվացիան մեծահասակների ուսուցման գործընթացում, մեծահասակ սովորողներին բնորոշ ներքին մոտիվացիայի հատկանիշները: **Ութերորդ ենթագլխում՝ «Մեծահասակների հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկություններն ուսուցման գործընթացում**», քննարկվել են ուսումնասիրություններ, որոնք բնութագրվում են տարբեր մոտեցումներով՝ վերաբերելով տարիքի և հոգեֆիզիոլոգիական գործընթացների կապին: **Իններորդ ենթագլուխը** վերնագրված է «**Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման մանկավարժահոգեբանական չափանիշները**»: Այս ենթագլխում դիտարկվել են անձի կենսագործունեության կարգավորման նպատակով առողջության չափանիշներն ու առողջության մշակույթի ցուցանիշները, առողջ ապրելակերպի էական կողմերը կենսասոցիալական չափանիշների հիմքով՝ որպես բովանդակային բնութագրեր, նորմեր: Դիտարկվել են նաև մեծահասակների ուսումնական գործընթացում առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման նպատակով մանկավարժահոգեբանական չափանիշները՝ որպես ուսումնական գործընթացի պայմանների բնութագրական կողմեր: «**Կրթության սուբյեկտների փոխհարաբերությունները մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի գործառնության համատեքստում**» ենթագլխում ներկայացվել են Մ. Քնովլեսի կողմից մշակած կրթության սուբյեկտների փոխհարաբերությունների ձևերը, որում արտահայտվում են փոխգործակցության հիմնական դրույթների առանձնահատկությունները, սոցիալական և հոգեբանական նշանակությունը, Ս. Ի. Ջմեկի անդրոգոգիկական մոդելը, որը սահմանում է մեծահասակների ուսումնական գործընթացում կրթության սուբյեկտների փոխհարաբերությունների կառուցման և գործունեության կազմակերպման հիմքերը: Մեր կողմից մշակվել և ներկայացվել է մեծահասակ

սովորողի և սովորեցնողի՝ կրթական սուբյեկտների փոխհարաբերությունների նոր ձևաչափ՝ ներկայացված «Ես»-ի և «Ոչ ես»-ի տեսանկյունից, առողջ ապրելակերպի մշակույթի գործառնության համատեքստով, որը միտված է ձևավորելու սովորեցնողի գործունեության համակարգը, զարգացնելու սովորողի և՛ գիտակցական, և՛ գործնական գործունեությունը: **Տասնմեկերորդ ենթագլխում** ներկայացվել են հիմնախնդրի վերաբերյալ իրականացված սոցիոլոգիական հարցումների ուսումնասիրության արդյունքները:

Հարցումների անցկացման նպատակն է եղել ուսումնասիրել առողջ ապրելակերպի և կրթության նկատմամբ մեծահասակ սովորողների ունեցած վերաբերմունքը և բնութագրել նրանց առողջական վիճակի փոփոխությունն ուսուցման գործընթացի պայմաններում:

Սոցիոլոգիական հարցումներն իրականացվել են Երևան քաղաքի և ՀՀ մյուս մարզերի բուհերում, վերապատրաստման դասընթացներին մասնակից սովորողների շրջանում, մասնավորապես Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում, «Հայաստանի ազգային ազրարային համալսարան» հիմնադրամում, Գավառի պետական համալսարանում, Երևանի պետական համալսարանի Իջևանի մասնաճյուղում, Մ. Նալբանդյանի անվան Գյումրու պետական մանկավարժական ինստիտուտում, Վանաձորի Հովի. Թումանյանի անվան պետական համալսարանում և Երևանի պետական համալսարանի հետբուհական լրացուցիչ կրթության վարչության ու Հայաստանի փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման ազգային կենտրոն հիմնադրամի (ՓՄՁ ՋԱԿ) Գեղարքունիքի մասնաճյուղի կողմից կազմակերպված վերապատրաստման դասընթացներում:

Հետազոտությունն անցկացվել է բուհերի հեռակա ուսուցման համակարգում թվով 190 սովորողների շրջանում, որոնցից 80-ը 35-ից բարձր տարիքային խմբի ներկայացուցիչներ են, իսկ վերապատրաստման դասընթացներում՝ թվով 30 մասնակիցների շրջանում, որոնցից 21-ն են 35-ից բարձր տարիքային խմբի ներկայացուցիչ:

Հետազոտությունն անցկացվել է երկու փուլով.

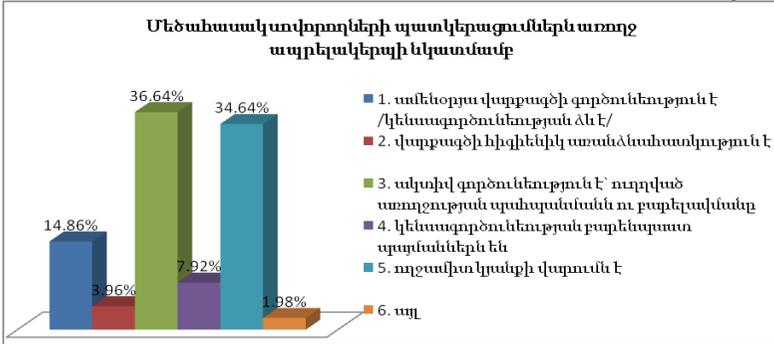
1. Հարցումային փուլ,
2. Հարցման տվյալների մշակման և վերլուծության փուլ:

Հարցումներն անցկացվել են մեր կողմից մշակված՝ «Մեծահասակների շրջանում առողջ ապրելակերպի, կրթության նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքի և ուսումնառության ընթացքում առողջական վիճակի փոփոխությունների բացահայտման մասին» հարցաթերթիկով: Այն բաղկացած է երկու՝ Ա և Բ մասերից և համապատասխանաբար 12-ական կետերից:

Հարցաթերթիկի Ա և Բ մասերում համապատասխանաբար 5 և 2 հարցեր կրում են սոցիալ-դեմոգրաֆիկական բնույթ՝ տարիք, սեռ, ընտանեկան դրություն, կրթության մակարդակ և զբաղվածություն (բացի ուսումնական զբաղվածությունից):

**Հարց 1. «Ձեր կարծիքով ի՞նչ է առողջ ապրելակերպը»** հարցադրմամբ ուսումնասիրվել է հարցվող մեծահասակների շրջանում առողջ ապրելակերպի վերաբերյալ պատկերացումները, որի արդյունքներն արտահայտված տոկոսներով՝ հետևյալն են.

**Գծապատկեր 1**



Ցուցանիշային առավելությամբ «ակտիվ գործունեություն է՝ ուղղված առողջության պահպանմանն ու բարելավմանը»՝ 36,64% և «ողջամիտ կյանքի վարումն է»՝ 34,64% պատասխան-տարբերակներն են:

«Ակտիվ գործունեություն է՝ ուղղված առողջության պահպանմանն ու բարելավմանը» պատասխաններից ենթադրվում է, որ մեծահասակ սովորողների համար ապրելակերպը սոսկ երևույթ չէ, այլ նպատակաուղղված գործունեություն: «Ողջամիտ կյանքի վարումն է» պատասխանները ևս ենթադրում են, որ առողջ ապրելակերպն ինքնին դրսևորում չէ, և դրա բարեկեցության ապահովումը պայմանավորված է գիտակից աշխատանքով: Հաջորդը «ամենօրյա վարքագծի գործունեություն է (կենսագործունեության ձև է)» պատասխան-տարբերակն է իր ցուցանիշային առավելությամբ՝ 14,86%, որը ենթադրում է, որ ապրելակերպը պայմանավորված է անձի ինքնազարգացման ներքին աղբյուրներով և պայմաններով, հաջորդիվ առավելությամբ՝ 7,92% «կենսագործունեության բարենպաստ պայմաններն են» պատասխան-տարբերակն է, ինչը բնութագրվում է մշակույթի մակարդակով, այնուհետև «վարքագծի հիգիենիկ առանձնահատկությունն է»՝ 3,96%, բնութագրական է հիգիենիկ կարողությունների դրսևորմանը:

«Այլ» 1,98% պատասխանում հարցվողներից 0,99%-ը նշել է «առողջ միջավայր», մյուս 0,99%-ը՝ «հետևողական ամենօրյա գործողություն»: Առաջին պատասխանն իր մեջ ներառում է հուզական ֆոն, երկրորդ պատասխանը ենթադրում է ապրելակերպի վարման և սեփական ներքին աղբյուրների զարգացման գիտակցում:

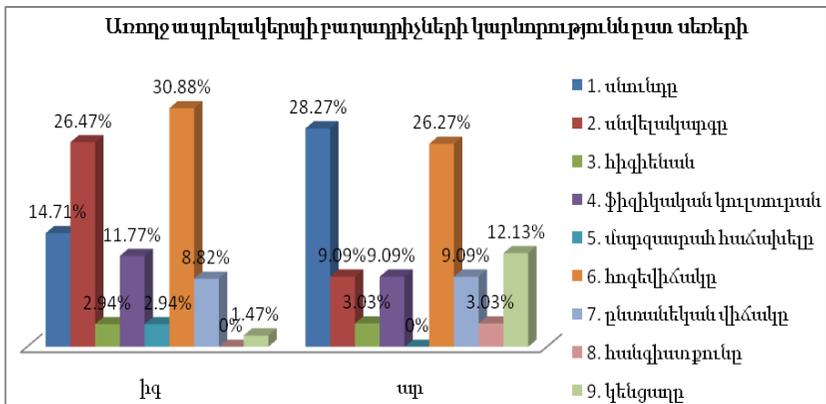
Այսպիսով, պատասխաններից բացահայտվեց, որ հարցմանը մասնակից

մեծահասակ սովորողների շրջանում առողջության պահպանումը և նրանց ապրելակերպը բնութագրվում են վարքագծային առանձնահատկությամբ՝ կրելով անձնականացված բնույթ:

Առողջ ապրելակերպը տարողունակ բնույթ ունի, արտահայտում է ֆիզիկական, հոգևոր և սոցիալական բարեկեցության լիարժեքության ապահովման բոլոր տարրերը՝ ուղղված արդյունավետ կյանքի որակ ունենալուն:

**Հարց 2. «Առողջ ապրելակերպ ունենալու համար Դուք առավել ի՞նչն եք կարևորում»** հարցադրումն ուղղված է բացահայտելու, թե առողջ ապրելակերպի որ բաղադրիչն է առավել կարևորվում հարցվող սեռերի ներկայացուցիչների շրջանում (իգական սեռի ներկայացուցիչները մեծահասակ հարցվողների 66,34%-ն են կազմում, արական սեռի ներկայացուցիչները՝ 33,66%-ը): Առողջ ապրելակերպի բաղադրիչների կարևորության գնահատումն ըստ սեռերի ունի հետևյալ արտապատկերը.

## Գծապատկեր 2



Իգական և արական սեռերի ներկայացուցիչներն առողջ ապրելակերպի բաղադրիչներից առավել կարևորում են, ըստ ցուցանիշային առավելության, «հոգեվիճակը»: Արական սեռի ներկայացուցիչներն առողջ ապրելակերպի բաղադրիչներից կարևորում են նաև «սնունդը», «կենցաղը», իսկ իգական սեռի ներկայացուցիչները՝ «սովորակները», «սնունդը», «ֆիզիկական կուլտուրան»:

Հոգեվիճակն անձի հոգեկան ակտիվության ընդհանուր բնութագիրն է որոշակի ժամանակահատվածում, նրա ընթացքի յուրահատկությունը և հոգեկանի ընդհանուր ֆունկցիոնալ ակտիվացման մակարդակը: Ուստի հոգեվիճակը, պայմանավորված արտաքին և ներքին գործոններով, կարող է տարբեր դրսևորումներ ունենալ (դրական կամ բացասական)՝ վերաբերելով մտավոր, հուզական և գործնական ակտիվությանը:

Առողջ ապրելակերպի ապահովման գործում մեծահասակների կողմից գիտակցաբար կարևորվում է սննդի և սովորակների դերը՝ որպես օրգանիզմի

«շինանյութի», էներգիայի աղբյուրի, սակայն չեն դրսևորվում որպես կենսագործունեության ձև, այլ մնում են սոսկ կարևորվածություն:

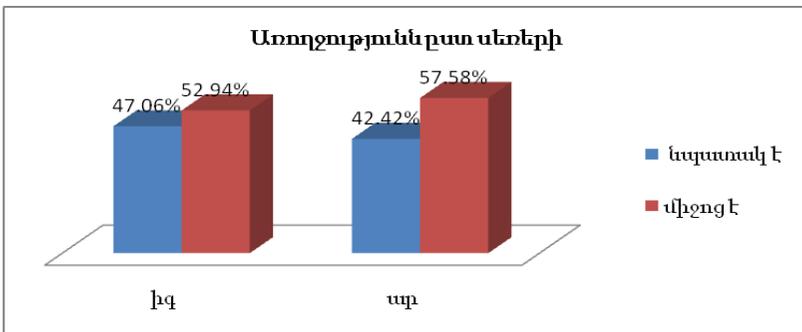
Առողջ ապրելակերպի և առողջության իմաստների նշանակությունը հասկանալու համար պետք է գիտակցվի առողջությունը:

**Հարց 3. «Ձեզ համար առողջությունը**

- 1) նպատակ է
- 2) միջոց է»

հարցադրումն ուղղված է հասկանալու՝ հարցվող մեծահասակների մոտ առողջությունը տերմինա՛լ արժեք է (արժեք-նպատակ), թե՞ գործիքային է: Մեծահասակ հարցվողներից 44,55%-ը պատասխանել է, որ առողջությունը նպատակ է, 55,45%-ը՝ միջոց: Երկու սեռերի ներկայացուցիչների շրջանում արդյունքները հետևյալն են.

**Գծապատկեր 3**

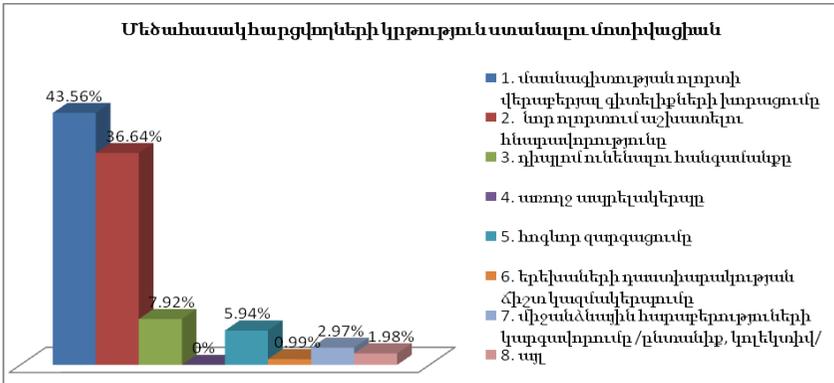


Այսպիսով, արդյունքները վկայում են, որ հարցմանը մասնակից մեծահասակների մեծամասնության համար առողջությունը գործիքային է:

Հաջորդիվ ուսումնասիրություններն ուղղված են ուսումնասիրելու մեծահասակ սովորողների շրջանում կրթություն ստանալու մոտիվացիան, բացահայտելու առողջության վիճակի և ուսման ընթացքում առաջ եկած խնդիրների միջև եղած կապը:

**Հարց 4. «Ո՞րն է կրթություն ստանալու Ձեր մոտիվացիան»:**

Կրթություն ստանալու մոտիվացիայի ուղղությամբ ուսումնասիրության արդյունքներն են.



Ցուցանիշային առավելությամբ «մասնագիտական ոլորտի վերաբերյալ գիտելիքների խորացումը»՝ 43,56%, և «նոր ոլորտում աշխատելու հնարավորությունը»՝ 36,64% պատասխան-տարբերակներն են: Ուստի հանգում ենք նրան, որ հարցվողների շրջանում մոտիվացվածությունը պայմանավորվում է հիմնականում երկու գործոնով.

1. որպես սուբյեկտի պահանջմունք՝ խորացնելու մասնագիտական ոլորտի գիտելիքները,
2. իրավիճակային՝ նոր ոլորտում աշխատելու հնարավորությամբ:

Հաջորդը «գիպլում ունենալու հանգամանքը» պատասխան-տարբերակն է իր ցուցանիշային առավելությամբ՝ 7,92%, ինչը ենթադրում է, որ կրթությունը մոտիվացված է ավարտական փաստաթուղթ (դիպլոմ) ձեռքբերելու ձգտումով: «Հոգևոր զարգացումը»՝ 5,94% պատասխանները ենթադրում են ցանկություն հոգեկանի զարգացման և կատարելագործման վերաբերյալ, իսկ հաջորդիվ ցուցանիշային առավելությամբ «միջանձնային հարաբերությունների կարգավորումը /ընտանիք, կուլեկտիվ/»՝ 2,97% և «երեխաների դաստիարակության ճիշտ կազմակերպումը»՝ 0,99% պատասխան-տարբերակները բնութագրվում են անձի ճիշտ ինքնիրացվելու հնարավորությամբ՝ երեխաների դաստիարակության հարցերում և միջանձնային հարաբերությունների կարգավորման ուղղությամբ: Մեծահասակ հարցվողների կրթությունը մոտիվացված չէ առողջ ապրելակերպի նկատմամբ, ինչից կարելի է եզրակացնել, որ չեն տեսնում առողջ ապրելակերպի դրվածք կրթական գործընթացում:

«Այլ» 1,98% պատասխանում հարցվողներից 0,99%-ը նշել է «բոլորը», իսկ 0,99%-ը՝ «հետագա կյանքը ճիշտ, լավ ապրելու համար» տարբերակը: «Բոլորը»

տարբերակը ենթադրում է, որ հարցադրման համար առաջադրված պատասխան-տարբերակները ցանկալի է լինեն կրթության ձեռքբերման արդյունքում, իսկ «հետագա կյանքը ճիշտ, լավ պարելու համար» տարբերակը ենթադրում է կյանքում ճիշտ ինքնիրացվելու հնարավորություն:

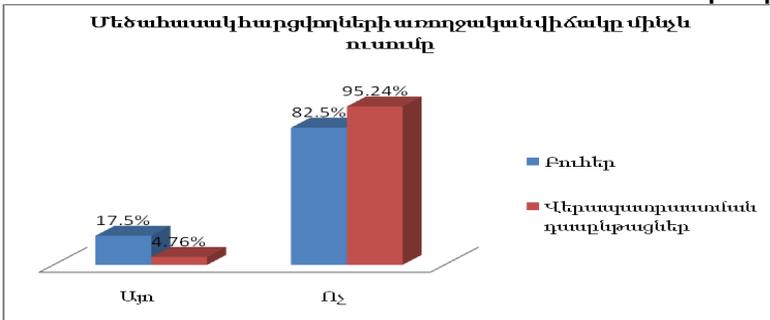
Մոտիվացիան և գիտելիքների ձեռքբերման ձգտումը ներքին, սուբյեկտիվ հոգեբանական պայման են կրթության գործընթացի արդյունավետության համար:

Առողջության վիճակի և ուսման ընթացքում առաջ եկած խնդիրների միջև եղած կապի բացահայտման վերաբերյալ ուսումնասիրությունն իրականացրել ենք հետևյալ հարցադրումների միջոցով.

**Հարց 5. «Մինչ այսօրեղ սովորելը, Ձեզ մոտ առողջական խնդիրներ եղե՞լ են, եթե այո, խնդրում ենք նշել»:**

Մինչև ուսումն ունեցած առողջական վիճակի վերաբերյալ պատասխանների արդյունքները հետևյալն են.

**Գծապատկեր 5**



Բուհերի մասշտաբով 17,5% «այո» պատասխանողներից 2,5%-ը նշել է, որ առկա են ճնշման խնդիրներ, 1,25%-ը՝ հոդացավ, իսկ 13,75%-ն առողջական խնդրի վերաբերյալ նշումներ չի կատարել: Առողջական խնդրի վերաբերյալ նշումներ չի կատարել նաև վերապատրաստման դասընթացի մասնակիցներից 4,76%-ը: Իսկ «ոչ» պատասխանողների շրջանում թերևս հնարավոր է լինեն առողջական խնդիրներ, բայց դրանք դեռևս զգացնել տվող և նկատելի խնդիրներ չեն: Թե ուսման ընթացքում ինչպիսի խնդիրներ են առաջ եկել, ուսումնասիրությունն իրականացրել ենք հետևյալ հարցադրմամբ.

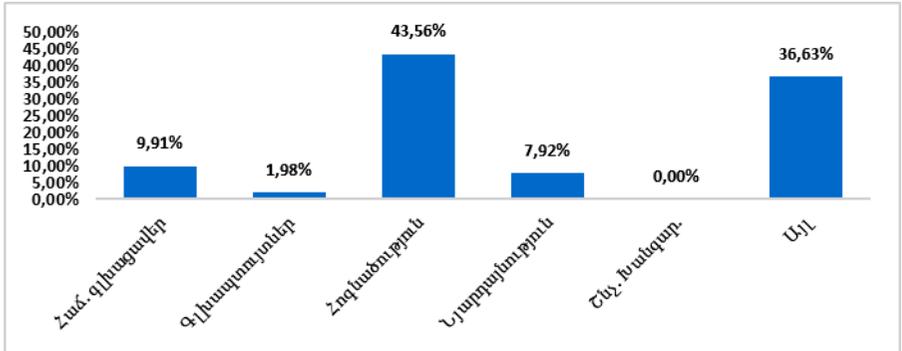
**Հարց 6. «Ուսման ընթացքում Ձեզ մոտ առաջ են եկել.**

- 1) հաճախակի գլխացավեր
- 2) գլխապտույտներ
- 3) հոգնածություն
- 4) նյարդայնություն
- 5) շնչառական խանգարումներ
- 6) այլ»:

Այս ուսումնասիրությունն իրականացրել ենք պարզելու, թե, արդյոք, ուսուցման գործընթացում ընտրվա՞ծ են մանկավարժական այնպիսի պայմաններ, որոնք կնպաստեն առողջության պահպանմանը:

Պատասխանների արդյունքները հետևյալն են.

**Գծապատկեր 6**  
**Հարցվողների շրջանում առաջ եկած խնդիրների մասին**



Առողջական խնդիրները ներկայացվել են հարցվողների ինքնագնահատականի հիման վրա:

Այսպիսով, մեծահասակ սովորողների մեծամասնության մոտ առաջ է եկել հոգնածություն (43,56%), ինչը պայմանավորվում է սուբյեկտիվ և օբյեկտիվ հանգամանքներով, ուղեկցվում է ֆիզիկական ու նյարդային ռեակցիաների փոփոխություններով: Ենթադրվում է, որ օբյեկտիվ պատճառներ կարող են հանդիսանալ աշխատանքի և կրթության համատեղումը, ընտանեկան փոխհարաբերությունները և այլն, իսկ սուբյեկտիվ պատճառներ՝ առողջական խնդիրները, ուսման նկատմամբ եղած պատասխանատվությունից բխող լարվածությունը և այլն: Դրսևորված մյուս համախտանիշները՝ գլխացավեր (9,91%), նյարդայնություն (7,92%), գլխապտույտներ (1,98%) հետևանքն են հոգնածության: Մեծահասակ հարցվողներից 32,67%-ի մոտ առողջական խնդիրներ առաջ չեն եկել, 0,99%-ի մոտ նկատվել է անհանգստություն, մյուս 0,99%-ի մոտ առկա է ուսման և աշխատանքի անհամատեղումը: Իսկ Գավառի պետական համալսարանում սովորողներից 0,99%-ի «հաճելի ծանրաբեռնվածության զգացում» և Երևանի պետական համալսարանի վերապատրաստման դասընթացներին մասնակիցներից 0,99%-ի «հաճույքի զգացում» պատասխանները վկայում են, որ առկա է բավարարվածության զգացում ուսումնական գործընթացից: Սակայն առաջ եկած խնդիրները հավաստում են, որ չեն կիրառվում այնպիսի մանկավարժական պայմաններ, որոնք կնպաստեն առողջության պահպանմանը:

## ԵՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Մեծահասակների կրթության համակարգի կայացումը՝ որպես շարունակական կրթության մաս, Հայաստանում առաջնահերթ խնդիր է համարվում, քանի որ այսօր աշխարհը շարժվում է դեպի գիտելիքահենք հասարակարգ և գիտարար տնտեսություն: Մեծահասակների կրթության գլխավոր նպատակն է սոցիալական առաջընթացի գործում ապահովել անընդհատ զարգացում և կյանքի ընթացքում ակտիվացնել ինքնիրացման հնարավորությունը:

2. Անդրոգոգիկան՝ որպես մեծահասակների կրթության հայեցակարգ, իրականացվում է ելնելով կիրառական հատուկ նպատակներից և տարբեր իրավիճակներից:

3. «Առողջ ապրելակերպ» հասկացության վերաբերյալ գիտատեսական մոտեցումները հիմնավորում են այն տեսակետը, որ առավել ամբողջական կապն ապրելակերպի և առողջության միջև արտահայտվում է «առողջ ապրելակերպ» հասկացությամբ, և այդ հասկացությունն էլ ընկած է վալետոլոգիայի հիմքում:

4. Վալետոլոգիային, որպես առողջության ձևավորման, պահպանման և ամրապնդման մասին գիտության, նաև բնորոշ է միջառարկայական ուղղվածությունը, քանի որ հիմքում ընկած է մարդու օրգան-համակարգերի և ողջ օրգանիզմի հիգիենիկ, հոգեֆիզիոլոգիական ռեզերվների ներկայացումը, որոնք զարգանում են կենսաբանական, հոգեբանական և սոցիալ-մշակութային պայմաններում:

5. Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման դիդակտիկական հիմքերը դիտարկվում են նկատի առնելով երկու պայման՝ ուսուցման գործընթացի կազմակերպման դիդակտիկական հիմքերը՝ համակարգայնության, շարունակականության հայեցակարգային, անձի գործունեության, մշակութայնություն, ակմեոլոգիական մոտեցումներով, մյուս կողմից՝ գործընթացի իրականացման վալետոլոգիական հիմքերը՝ առողջաստեղծման մի շարք սկզբունքներով:

6. Մեծահասակների կրթությունը՝ որպես սոցմշակութային համակարգ, կառավարվում է: Սա ենթադրում է, որ մեծահասակների կրթության գործընթացի կազմակերպումը, մանկավարժական պայմանների «ընտրությունը»՝ պայմանավորված սուբյեկտների փոփոխությունից, տարբեր են: Ուստի, համաձայնեցված գործընթացի նախագծումը ենթադրում է դիվերգենցիա (ճյուղավորում, տարբերություն), վերափոխում և կոնվերգենցիա (զուգամետություն):

7. Առողջ ապրելակերպի ձևավորումը հիմնվում է առողջության սոմատիկ, հոգեկան, բարոյական բաղադրիչների վրա, և անձի գործունեությունը ներքին մոտիվացմամբ միտված է դրանց բավարարմանը:

8. Անձի հոգեկան ֆունկցիաների զարգացումն ուղղակիորեն կապված է ֆիզիոլոգիականի հետ, որոնք զարգանում են անհավասարաչափ և ոչ միաժամանակ: Հոգեֆիզիոլոգիական համակարգը շրջակա միջավայրի, աշխարհի, մարդկանց հետ մշտապես տեղեկատվական փոխազդեցության մեջ է. կրթությունն էլ ապահովում է հոգեկան գործունեության աշխատունակությունը:

9. Մեծահասակների կրթական գործընթացում մանկավարժ-հոգեբանական չափանիշները որոշում են առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորումը՝ որպես պայմանների բնութագրական կողմեր:

10. Մեծահասակ սովորողների շրջանում առողջ ապրելակերպի, կրթության նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքի և ուսման ընթացքում առողջական վիճակի փոփոխությունների բացահայտման մասին սոցիոլոգիական հարցումների արդյունքների վերլուծությունից հանգել ենք հետևյալին.

- հարցումներին մասնակից մեծահասակների առողջության պահպանումը, առողջ ապրելակերպը բնութագրվում են վարքագծային առանձնահատկությամբ՝ կրելով անձնականացված բնույթ,

- առողջությունը և կրթությունը նրանց համար գործիքային են, նպատակներին հասնելու միջոց,

- մոտիվացիան և գիտելիքների ձեռքբերման ձգտումը ներքին, սուբյեկտիվ հոգեբանական պայման են կրթության գործընթացի արդյունավետության համար,

- հարցումների մասնակիցների վարքագիծը համարվում է առողջ, քանի որ ինքնուրույն են որոշում ընդունում բարձրացնելու իրենց առողջության ցուցանիշը, սակայն առողջ ապրելակերպը որոշվում է անհատական չափանիշներով, որոնք ցանկությունների և հնարավորությունների տիրույթում են:

### **Ատենախոսության հիմնական դրույթներն արտացոլված են հեղինակի հետևյալ հրապարակումներում.**

1. Հարությունյան Ն., Մայիլյան Ա., Մեծահասակները որպես կրթության սուբյեկտ, «Մանկավարժական միտք» հանդես, Եր., «Ձանգակ» հրատ., 2012, 3-4, էջ 5-11:

2. Մայիլյան Ա. Ս., Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի վալեոլոգիական հիմքերը, «Մանկավարժական միտք» հանդես, Եր., «Ձանգակ» հրատ., 2015, 1-2, էջ 114-123:

3. Մայիլյան Ա. Ս., Մեծահասակների հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները ուսուցման գործընթացում, «Կրթությունը և գիտությունը Արցախում» գիտամեթոդական և գիտահանրամատչելի պարբերական, Եր., հունվար-հունիս, 2015, 1-2, էջ 7-11:

4. Մայիլյան Ա. Տ., Մեծահասակ սովորողների շրջանում առողջ ապրելակերպի, կրթության նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքի և ուսման ընթացքում նրանց առողջական վիճակի փոփոխությունների բացահայտման վերաբերյալ սոցիոլոգիական հարցումների արդյունքների վերլուծություն, «Մխիթար Գոշ» ուսումնամեթոդական հոդվածներ, Վանաձոր, 2015/1, էջ 154-160:

5. Մայիլյան Ա. Տ., Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի մշակույթի ձևավորման մանկավարժահոգեբանական չափանիշները, «Մանկավարժական միտք» հանդես, Եր., «Զանգակ» հրատ., 2015, 4, էջ 177-185:

6. Մայիլյան Ա. Տ., Մեծահասակների առողջ ապրելակերպի արժեքանական հիմքերը, «Մխիթար Գոշ» գիտական հոդվածներ, Վանաձոր, 2015/2 (43), էջ 50-54:

**МАИЛЯН АНУШ ТОЛИКОВНА**  
**ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА**  
**ЖИЗНИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ ВЗРОСЛЫХ**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 «Теория и история педагогики».

Защита диссертации состоится 29-ого апреля 2016 года в 14<sup>00</sup> ч. на заседании действующего в ЕГУ 065 специализированного совета по педагогике при ВАК.

Адрес: 0025, г. Ереван, улица Абовяна 52<sup>а</sup>, корпус факультета армянской филологии ЕГУ, аудитория 203.

**РЕЗЮМЕ**

**Актуальность исследования.** В третьем тысячелетии человечество переживает новый этап цивилизации, которая сопровождается геополитическими трансформациями, качественными изменениями во всех сферах жизнедеятельности. Технический прогресс, бурное развитие информационных технологий, генная инженерия ставят естественное существование человека в конфликт с его собственной деятельностью, что угрожает его здоровью, изменяя качество и продолжительность жизни. Иными словами говоря, человечество в настоящее время достигло такого уровня развития, который заставляет человека брать на себя ответственность за свое будущее существование, принять разумные решения и сделать правильный выбор. Следовательно, современное общество нуждается в таких личностях, которые будут отвечать, как за свое самосохранение и развитие, так и за целое общество.

Здоровье определяет перспективы развития населения данной страны. Прогрессивное развитие страны напрямую зависит от состояния здоровья населения.

Современные социально-экономические, политические и культурные условия приводят к переоценке ценностей во всех сферах общественной жизни, изменяется характер социальной жизни, содержание, отношение людей к здоровью.

На сегодняшний день чрезвычайно актуальной задачей является привлечение внимания к непоправимым человеческим ценностям и к правильной жизненной позиции людей. В этом смысле актуальны проблемы образования и культуры формирования здорового образа жизни у взрослых.

**Цель исследования** - изучить вопрос формирования культуры здорового образа жизни взрослых в процессе образования, представляя андрогогические, аксиологические, валеологические и дидактические основы.

**Задачи исследования**

1. Изучить цель и задачи обучения взрослых в системе образования РА,
2. Изучить андрогогические подходы в образовании взрослых,
3. Изучить научные подходы о понятии «Здоровый образ жизни»,
4. Изучить аксиологические основы здорового образа жизни взрослых,

5. Выяснить валеологические основы здорового образа жизни взрослых,
6. Рассмотреть дидактические основы здорового образа жизни взрослых,
7. Выяснить содержание культуры и технологию формирования здорового образа жизни взрослых в системе образования,
8. Изучить мотивацию формирования культуры здорового образа жизни взрослых,
9. Рассмотреть психофизиологические особенности в процессе обучения взрослых,
10. Выяснить отношения между субъектами образования в контексте деятельности культуры здорового образа жизни взрослых,
11. Проводить социологические опросы о проблеме.

#### **Научная новизна исследования**

1. Изучены и проанализированы андрогогические, аксиологические, валеологические, дидактические основы формирования культуры здорового образа жизни у взрослых.
2. Разработаны совокупные педагогические условия для формирования культуры здорового образа жизни в образовательном процессе взрослых.
3. Разработан новый формат взаимоотношений для образовательных субъектов взрослого учащегося и обучающего, представлены с точки зрения „Я” и „Не я”, с контекстом функций культуры здорового образа жизни, который направлен на создание системы деятельности обучающего, развитию как сознательной, так и практической деятельности учащегося.
4. Научному анализу были подвергнуты результаты социологических опросов по проблеме и сделаны соответствующие выводы.

#### **Теоретическая значимость исследования**

Нами изучены и проанализированы проблемы формирования культуры здорового образа жизни среди взрослых в процессе обучения, представляя андрогогические, аксиологические, валеологические и дидактические основы, а также педагогические условия формирования культуры здорового образа жизни.

#### **Практическая значимость исследования**

Разработанный нами новый формат взаимоотношений для образовательных субъектов взрослого учащегося и обучающего, представленный с точки зрения „Я” и „Не я” и результаты социологического опроса о проблеме, могут быть внедрены на практике организации образования взрослых.

**Структура и объем диссертации.** Диссертация состоит из введения, двух глав, заключений, списка используемой литературы и приложений. Объем диссертации составляет 168 компьютерных страниц.

**MAYILYAN ANUSH TOLIK**  
**HEALTHY LIFESTYLE CULTURE FORMATION PROBLEMS IN ADULT**  
**EDUCATION SYSTEM**

Pedagogical sciences candidate thesis on the specialty 13.00.01 -“Theory and history of pedagogics”.

The defense of the dissertation will be held at 14<sup>00</sup>, on April 29, 2016, at the Yerevan State University.

Address: 0025, Abovyan str. 52<sup>a</sup>, Yerevan, YSU, Faculty of Armenian Philology, room 203.

**SUMMARY**

**The relevance of the research.** Humanity lives in a new civilized phase in the second millennium, which is accompanied by the world policy changes as well as changes in all spheres of life. Technological progress as well as constant development of information technologies and genetic engineering opposes human life style with human life activity, as a result, it threatens human healthy lifestyle as well as life expectancy and life quality. In other words, humanity acquired such degree of development, which makes a person to take responsibility for further survival, to make reasonable decisions and make a correct choice. Consequently, current society needs such identities that will be responsible not only for their survival and progress but also for the whole society’s existence.

Healthy lifestyle is considered the basic prospect of the national development. The progress of the country is simultaneous to the health care of the country inhabitants.

Current social, economic, political and cultural development entails the reassessment of values in all spheres of social life as a result it changes the picture of social life and approaches to healthy lifestyle.

It is urgent to pay great attention to human irreplaceable values and their correct lifestyle. It means that adult education as well as the formation of healthy lifestyle culture is current.

**The aim of the research** is to study adult healthy lifestyle culture presenting androgogical, axiological, valeological and didactical bases.

**The objectives of the research:**

1. To study adult education aims and problems existing in RA education system.
2. To study of adult education androgogical approaches.
3. To study of scientific approaches of "Healthy Lifestyle" concept.
4. To study adult healthy lifestyle axiological bases.
5. To discover adult healthy lifestyle valeological bases.
6. To consider adult healthy lifestyle didactic bases.
7. To identify healthy lifestyle culture’s content and formation technology in the system of adult education.
8. To study the motivation of adult healthy lifestyle culture’s formation.

9. To consider adult psychophysiological features in teaching process.
10. To discover the relationship between education subjects in the contexts of adult healthy lifestyle culture.
11. To carry our sociological surveys on the main problem.

#### **Scientific novelty of the research**

1. To study and analyze adult healthy lifestyle formation of androgogical, axiological, valeological and didactical bases.
2. The combination of pedagogical approaches has been worked out to form adult healthy lifestyle culture.
3. A new format of the relationship about learner and teacher has been worked out to present the concept “Me” and “Not me” in the term of healthy lifestyle culture activity.
4. Scientific analyses have been made to impose the results of sociological surveys and corresponding conclusions.

#### **The theoretical significance of the research**

Adult healthy lifestyle culture problems in learning have been studied, presenting androgogical, axiological, valeological and didactical bases, as well as the formation of pedagogical approaches to the adult healthy lifestyle culture.

#### **The practical significance of the research**

The new format of adult learner and teacher relationship has been worked out presenting “Me” and “Not me” concepts, the result of the sociological surveys may be invested in adult learning practices.

#### **The structure of the dissertation**

The dissertation includes the introduction, two chapters, the conclusion, used literature bibliography and the supplementary. The work includes 168 printed pages.

